

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет

Кафедра політології

КАФЕДРА
ПОЛІТОЛОГІЇ
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Політичні партії і вибори: українські та світові практики

Випуск 6

Збірник статей і тез за результатами міжнародної наукової конференції «Малі політичні партії та актори у політичному процесі на регіональному та локальному (субнаціональному) рівнях: Україна і світ» – шостої у рамках серії міжнародних конференцій кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 26–27 листопада 2021 року

Львів
2022

УДК 329:324(477+100)(063)

П 504

Рецензенти:

Климончук В.Й. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Колодій А.Ф. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри політології Львівського національного університету імені Івана Франка;

Луцишин Г.І. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка».

Рекомендовано до друку Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 26/2 від 24 лютого 2022 р.)

П 504

Політичні партії і вибори : українські та світові практики : зб. ст. і тез за результатами міжнародної наукової конференції «Малі політичні партії та актори у політичному процесі на регіональному та локальному (субнаціональному) рівнях : Україна і світ» – шостої у рамках серії міжнародних конференцій кафедри політології «Політичні партії і вибори : українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведи) від 26–27 листопада 2021 року / [за ред. Анатолія Романюка і Віталія Литвина]. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – Вип. 6. – 369 с.

ISBN 978-617-10-0698-0

У збірнику представлено наукові статті і тези виступів учасників шостої міжнародної наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики», присвяченої питанням малих партій та акторів у політичному процесі і вкотре проведеної для вшанування пам'яті Ю. Р. Шведи – українського партолога та псефолога.

Збірник статей і тез конференції організовано рубриками. Загалом у збірнику висвітлено проблематику малих партій і акторів у субнаціональному політичному процесі, партійно-виборчих детермінант політичного процесу на регіональному і локальному рівні й інституційних і комунікаційних параметрів взаємовпливу національного та субнаціонального рівнів політики в Україні і світі. Збірник сприятиме розумінню партійно-виборчої політики і регіоналізму.

УДК 329:324(477+100)(063)

ISBN 978-617-10-0698-0

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2022

ЗМІСТ

Передмова.....	5
Частина 1. Феномен, особливості структуризації й ефекти функціонування малих партій і акторів у субнаціональному політичному процесі: теорія і параметри в Україні....	7
Тарас Радь. Партії мерів як різновид малих політичних партій: поява нового типу локальних партій в Україні після 2014 року	7
Олексій Розумний. Електоральні перспективи «партій мерів» після чергових місцевих виборів.....	42
Юрій Остапець. Місце та функціональні характеристики малих політичних партій в партійній системі України	49
Анатолій Романюк. Параметри та особливості членства в малих політичних партіях регіонального рівня: на прикладі Львівської області	66
Павло Молочко. Вплив національних та «регіональних» партій на структурування партійної системи України: на прикладі Чернівецької області	78
Михайло Зан. Політико-партійна структуризація органів місцевого самоврядування у румуномовних територіальних громадах Чернівецької та Закарпатської областей (за результатами місцевих виборів 2020 року)	88
Едуард Щербенко. «Партія Майдану» як емерджентний актор.....	102
Віра Гапоненко, Світлана Бульбенюк. Роль малих партій у політичному процесі у контексті парламентських виборів 2021 року.....	106
Світлана Була, Оксана Шурко. Вплив партій на локальну демократію в Україні ..	118
Ігор Осадчук. Особливості функціонування малих партій в атиповій напівпрезидентській системі правління у Республіці Казахстан (2007–2021)	125
Віталій Литвин. Проблеми з'ясування сутності, різновидів, сили і релевантності «малих» партій	129
Частина 2. Партійно-виборчі, інституційні і комунікаційні детермінанти структуризації політики на регіональному й локальному рівні та їхній взаємозв'язок з національним урядуванням в Україні.....	151
Олена Новакова. Чинники виборчої структуризації політичного процесу на локальному рівні в Україні	151
Наталія Ротар. (Дис)комунікація національного та субнаціонального рівнів політики в Україні	157
Любомир Скочиляс. Вибори в умовах форс-мажору	167
Віталій Лебедюк, Наталія Андрієнко. Політична участь жінок в Україні: чинники електорального успіху на місцевих виборах 2015 та 2020 років	176
Наталія Стеблина. Визначення політичних пріоритетів місцевих видань за допомогою комп'ютерного аналізу (на матеріалі позачергових виборів мера Харкова 2021 р.)..	187

Анна Бучинська. Електоральна участь та перспективи впровадження електронного голосування в Україні.....	193
Анна Рихлюк. Можливості використання виборчої географії в Україні (на прикладі місцевих виборів 2020 року).....	197
Валерій Манчуський. Причини кризи проникнення в Україні: політологічний аналіз ..	205
Володимир Гнатюк. Концептуальні аспекти інституційної взаємодії національного і субнаціонального рівнів політики в сучасних політологічних дослідженнях ..	218
Орест Семотюк. Інтернет-меми як жанр гумористичного медіаполітичного дискурсу: функціональні та комунікативні аспекти	240
Віктор Гаврилюк. Важливість контролю партії влади над урядом: практика Великої Британії та України	251
Степан Рішко. Індекси й індикатори для аналізу локальних режимів та їхньої кореляції з національними режимами: теоретико-методологічний контекст	257

Частина 3. Сучасні особливості, тренди та проблеми розвитку партійно-виборчої й інституційної складових політичного процесу і урядування в різних країнах світу ... 262

Ljudmila Roska. The role of party systems in overcoming interethnic conflicts	262
Mindaugas Jurkynas. Party leadership selection: The empirical case of the Lithuanian Social Democratic Party	268
Gabriel Székely. The reform of the electoral system to the National Council of the Slovak Republic: Political declarations versus electoral engineering	286
Michal Cirner, Irina Dudinská. Absencia komunálnej reformy na Slovensku a príklady dobrej praxe z ukrajinskej komunálnej reformy	307
Анатолій Ключкович. Тренд популізму в партійно-політичному житті сучасної Словаччини	315
Владіслав Дудінські, Наталія Марадик. Емпіричний вимір діяльності політичних партій Чеської Республіки.....	318
Світлана Матвієнків. Національні меншини Угорщини: представництво в органах державної влади	328
Mridula Ghosh. Major factors influencing the run-up to elections in April 2021 in the state of West Bengal in India	335
Віктор Савінок. Україна в дискурсах німецьких парламентських партій під час виборчої кампанії до Бундестагу 2021 року.....	344
Віра Бурдяк. Вплив партії «Рух за права і свободи» на розвиток політичного процесу Республіки Болгарія.....	351
Руслана Клим. Вплив європейської інтеграції на трансформацію зовнішньополітичних напрямів діяльності політичних партій Болгарії	363

Для нотаток	368
--------------------------	------------

Наталія Ротар
*доктор політичних наук,
професор, професор кафедри політології
та державного управління
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича*

(Дис)комунікація національного та субнаціонального рівнів політики в Україні

Формування комунікаційної моделі взаємодії національного і субнаціонального рівнів політики в Україні розпочалося з проголошенням незалежності України у 1991 р. Особливість даного процесу визначається, насамперед, специфікою маркування політичної та ідентифікаційної ролей регіонів в політичному процесі України загалом та в електоральному циклі, зокрема. Співвідношення вимірів комунікації національного та субнаціонального рівнів політики в Україні, що відображають (1) об'єктивну політичну реальність, (2) суб'єктивну політичну реальність у сприйнятті політичних акторів і громадян та (3) сконструйовану засобами й інструментами комунікації політичну реальність найбільш повно відображено в дискурсі Президентів України, який був інституціоналізований на рівні консультативно-дорадчих органів.

Проблема формату відносин центра та регіонів в Україні постала перед молодістю українською державою в контексті конституційного процесу. Вже 30 червня 1992 р. перший президент України Л. Кравчук виступив з власним баченням базових норм і принципів Конституції [17], наголошуючи на дискусійності проблеми представництва регіональних інтересів, а відтак і комунікації між національним та субнаціональним рівнями політики у Верховній Раді України. Політик підкреслив, що питання структури парламенту є тією основною позицією, за якої проект Конституції України не узгоджується з її Концепцією, відповідно до якої український парламент був однопалатним. Після тривалих дискусій Конституційна Комісія підтримала аргументи на користь двопалатного парламенту, хоча в додатку до проекту Конституції був зафіксований і варіант однопалатних Національних Зборів. Основними аргументами на користь двопалатного парламенту вказувалися: (1) позитивний досвід демократичних країн світу зі стабільними правовими системами; (2) здатність такої структури парламенту «представляти інтереси і самоврядних територій» [17]; (3) можливість забезпечення комунікації інтересів регіонів України.

Невдовзі, в листопаді 1992 р. Л. Кравчук, виступаючи перед учасниками науково-практичної конференції «Актуальні проблеми управління територіями

Україні» [25], інтегрував у політичний дискурс поняття *регіональна політика та управління територіями*. Публічно було визнано, що «кожна територія України має свою специфіку – значні соціально-економічні та політичні відмінності. Візьмемо ті ж Донбас чи Закарпаття, Кримську автономію. Різноманітність поглядів настільки велика, що іноді досягає діаметральної протилежності. У кожній території – своє бачення, якою має бути українська держава. Для цього є об'єктивні причини: тут і ментальність, і етнічна самобутність, і географія. Окремо слід зазначити, що в ряді територій – складна історична доля, втім, це стосується нашої країни в цілому» [25, с. 6]. Відтак, має бути вироблена концепція регіональної політики, якою визначатимуться механізми «здійснення єдиної державної регіональної політики» [25, с. 6], яка ґрунтуватиметься не на пропозиціях окремих регіонів, а забезпечить комунікацію регіональних інтересів на національному рівні політики.

Вже в 1993 р. оцінка регіонального розвитку України здійснювалася Л. Кравчуком з використанням категорії *регіональна політика*, хоча цілісної державної програми регіонального розвитку України не існувало, а до українського законодавства не було інтегровано поняття *регіон* [21]. Як наслідок, і на загальнодержавному, і на регіональному рівнях досить вільно інтерпретувалися канали, інструменти та механізми комунікації національного та субнаціонального рівнів політики, а часом потреба у такій комунікації не артикулювалася.

Кризові явища в українському суспільстві, які з особливою швидкістю почали наростати на початку 1994 р., актуалізували в президентському дискурсі та дискурсі української політичної еліти проблему регіоналізації України та політизації регіональних відмінностей. У посланні до Верховної Ради України Л. Кравчук підкреслив, що регіональні особливості впливають на електоральні уподобання, які поділяють Україну: «І цей поділ може набути надзвичайно гострих форм, стати вододілом на шляху до громадянської згоди. Великою загрозою для розвитку держави є невизначеність щодо місцевих органів влади. Адже червневі вибори (1994 р. – прим.) повинні зафіксувати принципово новий варіант державного устрою України, оскільки обласні та районні ради отримують статус державних органів, а точніше кажучи, новий і невідпрацьований статус державно-самоврядних органів» [9, с. 2]. Виступаючи за широку економічну самостійність регіонів, Л. Кравчук не вважав виправданим унітарну державу, «розчленувати» на окремі частини: «Початок федералізації держави без чітко визначених конституційних норм, продуманого поточного законодавства, механізмів взаємодії Центру та територій призведе до некерованості суспільством» [9, с. 2]. Отже, визнаючи відсутність «механізмів взаємодії Центру та територій», Л. Кравчук означив ризики відсутності інституціоналізованих механізмів комунікації між національним та субнаціональним рівнями політики в Україні та вказав на необхідність їх створення.

Протистояння регіональних інтересів, відображене в перебігу та результатах дострокових виборів Президента України у 1994 р., не могло залишатися осторонь дискурсу Л. Кучми. Вже 4 жовтня 1994 р. він підписав Розпорядження про створення Ради регіонів – інституціоналізованого простору комунікації регіональних інтересів та інтересів, артикульованих на національному і субнаціональному рівнях політики [11]. Статус Ради регіонів означався як консультативно-дорадчий при Президентові України. Вона очолювалася Президентом України та створювалася для «взаємних консультацій і узгодження пропозицій з найбільш важливих проблем економічної і соціальної сфери при підготовці відповідних рішень» [11]. Всі чотири основні завдання Ради регіонів містили комунікаційну складову: *обговорення* актуальних питань розвитку України; *вироблення взаємоузгоджених пропозицій* з урахуванням інтересів держави і регіонів; *проведення консультацій* щодо функціонування системи органів виконавчої влади; *обговорення проєктів* законодавчих актів та актів Президента України, що зачіпають інтереси регіонів тощо.

Зважаючи на те, що організаційне забезпечення діяльності Ради регіонів здійснювалося Управлінням з питань територій Адміністрації Президента України, її діяльність визначалася характером регіонального дискурсу Л. Кучми, який виголошуючи одну з перших доповідей у статусі Президента, констатував, що в українському суспільстві «є і залишаються гострими політичні суперечки, соціальні, релігійні та навіть регіональні протиріччя. Однак нам вистачило терпіння, мудрості і відповідальності утримуватися від силових методів вирішення цих та багатьох інших гострих проблем» [1, с. 4]. Отже, проблеми регіональних взаємин в Україні переносилися в площину суперечностей, які потенційно є джерелом конфліктної взаємодії. У цій ситуації своїм обов'язком він вбачав збереження і зміцнення миру в Україні: «ми повинні усвідомлювати, що навіть локальні зіткнення можуть викликати такі політичні та економічні наслідки, за якими Україна, її народ втратять всяку історичну перспективу. ... Пропоную не використовувати складну економічну та соціальну ситуацію у вузькопартійних, групових інтересах. Від цього ніхто не виграє, а програють всі. Перш за все народ. Вижити і утвердитися як держава і нація ми можемо тільки в єдності» [1, с. 3]. Проте, розуміння існування проблем дисконунікації між національним та субнаціональним рівнями політики в Україні, яка гальмувала регіональний розвиток, адекватне визначення комплексного характеру цієї проблеми, не вивело Л. Кучму на рівень конкретних справ у цій сфері. На нашу думку, замовчування проблем регіонального розвитку пов'язано з відсутністю як ініціатив центральної влади, так і регіонів, які фінансово повністю залежні від політичних і економічних структур центру. Однак, це не завадило Л. Кучмі констатувати у 1996 р., що в Україні повністю знята загроза територіального взаємовідчуження, значною мірою збалансовано інтереси регіонів в ім'я загальнодержавних, суспільно важливих потреб.

Страйковий рух 1996–1997 рр. змусив політичну еліту України бути більш уважними до регіональних інтересів. Звертаючись до профспілок і трудових колективів з проханням утриматися від загальнонаціональних, галузевих та регіональних страйків принаймні на рік, Л. Кучма підкреслив, що Україні неодмінно необхідно створити таку політичну систему, використовувати такі принципи організації влади, формувати таку атмосферу в суспільстві, які забезпечували б динамічний розвиток країни, послідовність і стабільність, запобігали б тупиковим ситуаціям, з яких потім доводиться виходити з великими труднощами і втратами. На думку Л. Кучми «це, в свою чергу, передбачає вироблення базових, основних, прийнятних для більшості наших співгромадян основ згуртування суспільства, консолідації гілок влади, політиків і політичних структур» [4], серед яких на дев'ятій позиції «чітке розмежування функцій і збалансованості інтересів, рівня відповідальності між центром і регіонами при зміцненні єдності і цілісності держави. Реалізація ідеї двопалатного парламенту, яка повинна служити цій меті з урахуванням побудови парламенту за партійним принципом» [4, с. 4]. Таким чином, у ситуації внутрішньополітичної кризи політична еліта України артикулює проблеми регіонального розвитку та представництва регіональних інтересів. Однак після згорання страйкового руху ці проблеми знову зникають з дискурсивного поля, а «регіон» як комунікативний конструкт знову набуває рис виключно економічної проблеми. Наприклад, у 1998 р. Л. Кучма пов'язує регіональний розвиток з проблемами підприємництва: «Я бачу такі першочергові заходи, що стосуються безпосередньо малого підприємництва: [...] Введення на місцях посад уповноважених у справах підприємництва та створення відповідної мережі агентств регіонального розвитку. ... Вимагає уваги і розширення мережі машинно-технологічних станцій з сільськогосподарських машин, придбаних за рахунок державного або регіональних лізингових фондів» [12, с. 4].

Після перемоги на чергових виборах Президента України у 1999 р. Л. Кучма ухвалив Стратегію економічного і соціального розвитку на 2000–2004 рр. [24]. Це був єдиний офіційний документ, в якому визначалася суть регіональної політики, зміст якої корелювався з адміністративною реформою, оскільки така політика «передбачає створення ефективно діючої системи влади та управління в центрі і в регіонах, фінансово-економічне та нормативно-правове забезпечення останніх на основі оптимального поєднання загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів» [24, с. 7]. Державна регіональна політика України спрямовувалася на створення імпульсу для позитивної динаміки регіональному соціально-економічному розвитку шляхом більш ефективного використання ресурсного потенціалу регіонів, переваг територіального поділу та кооперації праці, розширення кола повноважень та підвищення відповідальності регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування щодо розв'язання поточних і перспективних проблем розвитку регіонів. Зауважимо, що будь-які аспекти комунікації між національним та

субнаціональним рівнями політики в Україні не були артикульовані, хоча у 2000 р. Л. Кучма зробив спробу «оживити» інституціоналізовані механізми позиціонування регіональних інтересів та шляхом ліквідації непродуктивної Ради регіонів створив, суттєво ширшу за складом Національну раду з узгодження діяльності загальнодержавних та регіональних органів та місцевого самоврядування.

Метою діяльності Національної ради з узгодження діяльності загальнодержавних та регіональних органів і місцевого самоврядування було визначено «підвищення ефективності здійснюваних заходів у сфері державного будівництва в Україні, забезпечення узгодженої співпраці органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, поєднання загальнодержавних та місцевих інтересів у вирішенні найважливіших питань суспільного розвитку» [16]. Означаючи як основне завдання Національної ради розгляд питань загальнодержавного та регіонального значення, її діяльність не спрямовувалася на артикуляцію та узгодження інтересів регіонів засобами публічної політики, однак дозволяло політичній еліті національного рівня позиціонувати в предметному полі політичного дискурсу категорію *активна регіональна політика*. Відтак, ця інституція швидше була засобом ствердження центр-периферійної моделі комунікації між центром та регіонами України, яка не передбачає паритетної комунікаційної взаємодії.

На користь такої оцінки свідчить рішення Національної ради з узгодження діяльності загальнодержавних і регіональних органів та місцевого самоврядування «Про суспільно-політичну ситуацію, що склалася у державі у зв'язку з виборами Президента України» [23], ухвалене в розпал Помаранчевої революції. У рішенні Національна Рада відзначила, що «ситуація, яка склалася за останні дні в Україні, є результатом антиконституційних деструктивних дій опозиційних фракцій парламенту «Наша Україна», блоку Ю. Тимошенко та їх прихильників, що фактично втягують українське суспільство у громадянський конфлікт з непередбачуваними наслідками, ставлять під реальну загрозу мир, спокій, стабільність і злагоду в Україні як найбільш цінні завоювання за всі роки незалежності» [23] та пропонувала підтримати пропозицію Президента України щодо термінового проведення круглого столу для обговорення та узгодження позицій з метою визначення шляхів розв'язання політичних проблем.

У президентському дискурсі В. Ющенка розв'язання проблеми формування комунікаційної моделі взаємодії національного та субнаціонального рівнів політики в Україні пов'язане з: (1) підписанням Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» [22]; (2) черговою спробою впровадження політичної практики бікамералізму як механізму комунікації регіональних інтересів. Попри означення характеру відносин *центр – регіони* в Україні як «анахронічний» [10, с. 5], В. Ющенко не спрямовував свої зусилля на зміну моделі комунікації в цій системі, на що вказує відсутність в його дискурсі нових субпонять. Вже традиційні спроби

реанімації інституціоналізованих механізмів комунікації – Національної ради з питань державного управління та місцевого самоврядування (2005–2008) [15] та Національної ради з питань взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування (2008–2010) [14] – виявилися непродуктивними.

Дискурс комунікації національного та субнаціонального рівнів політики в Україні в період президентства В. Януковича розгортався через означення цього процесу в парадигмі «загрози стабільності регіонального розвитку». Основними загрозами визначалися: (1) відсутність рівноправних, партнерських відносин між центром і регіонами; (2) збереження практики ручного управління; (3) втручання органів державної влади до сфери компетенції органів місцевого самоврядування; (4) домінування екстенсивного типу господарювання на регіональному рівні; (5) високий рівень енергетичної залежності локального виробництва; (6) монополізація регіональних ринків; (7) збереження орієнтації на збільшення експорту продукції енергоємного й екологічно ризикованого виробництва; (8) неефективність дотаційних та субвенційних механізмів подолання соціально-економічної відсталості окремих регіонів; (9) відсутність угод щодо регіонального розвитку як інструменту реалізації стратегій розвитку регіонів [7, с. 82–86]. Таке смислове наповнення теми комунікації національного та субнаціонального рівнів політики в Україні швидше вказує на поглиблення проблемного поля державної політики у сфері регіонального розвитку. Констатуємо, що ці проблеми виникли в період 1991–2010 рр., В. Янукович не звернувся до використання жодного, апробованого в політичній риторичній субпоняття: регіональні органи влади, регіональні інтереси, представництво регіонів, комунікація інтересів.

В. Янукович так само спробував формалізувати комунікацію між центром та регіонами шляхом утворення Ради регіонів, яка створювалася з метою «забезпечення взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування у вирішенні питань реалізації державної регіональної політики, системного вдосконалення моделі місцевої влади, проведення адміністративно-територіальної реформи, подолання міжрегіональних диспропорцій, забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості» [19]. Починаючи з 2011 р., В. Янукович, визначав Раду регіонів як «один із механізмів чи інструментів підготовки до прийняття конкретних рішень влади» [3], регулярно виступав на її засіданнях, що вказує на сформований політичний інтерес до проблем регіонального розвитку. Однак, аналіз цих виступів доводить, що навіть інтеграція в офіційний дискурс поняття «нова регіональна політика» (грудень 2012 р.), яка означалася як перехід регіонів і громад до системного освоєння власних ресурсів на стратегічних засадах та поширення міжрегіональної співпраці, не завершилася розробкою будь-яких документів офіційного характеру. На нашу думку, саме через сформовану та

політично затребувану дискомунікаційну модель взаємодії між національним та субнаціональним рівнями політики в Україні.

Розгортання дискурсу П. Порошенка щодо комунікації інтересів, артикульованих на різних рівнях політики в Україні, відбувалося довкола таких основних проблем як: по-перше, проблема децентралізація влади («На основі нового Основного Закону буде проведено вибори місцевих Рад. Ради сформують виконкоми та оберуть їхніх голів. І вже вони, а не призначенці із Києва, управлятимуть регіонами і розпоряджатимуться місцевими бюджетами. ... Децентралізація передбачає і розширення прав регіонів в питаннях історичної пам'яті, культурних традицій, мовної політики» [5]); по-друге, проблема характеру громадської думки регіонів щодо вступ України до НАТО («це чи не єдине питання, в якому все ще залишаються суттєві розбіжності між регіонами [2]); по-третє, проблема якості політичного процесу в регіонах в умовах російської агресії в Україні («ті, кого Донбас обере своїми депутатами через два місяці – отримують мандат довіри й право представляти регіон в його контактах з центральною владою» [6]). Інституціоналізованим простором обговорення цих проблем визначався консультативно-дорадчий орган при Президентові України Рада регіонального розвитку [18], створена «з метою сприяння налагодженню ефективної взаємодії державних органів з органами місцевого самоврядування у питаннях напрацювання оптимальної моделі розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади, здійснення реформ у сфері децентралізації управління регіональним розвитком, вирішення проблемних питань життєзабезпечення регіонів» [18]. На інституцію такого шерегу вперше покладалося завдання «вироблення узгодженої позиції щодо соціально-економічного та гуманітарного розвитку регіонів, механізмів подолання диспропорцій розвитку територій» [18], проте у політичній площині воно не було виконане.

Президент України В. Зеленський спробував змінити формат та характер комунікаційної моделі взаємодії національного та субнаціонального рівнів політики в Україні. Зокрема, створюючи Раду розвитку громад та територій у 2019 р. [20], він ініціював утворення рад розвитку громад та територій як консультативно-дорадчих органів на чолі з головами відповідних місцевих державних адміністрацій, намагаючись, таким чином, поглибити комунікаційну модель шляхом збільшення кількості формальних рівнів комунікації. Водночас, основні завдання Ради розвитку громад та територій визначалися в категоріях, що відображають комунікативну взаємодію національного та субнаціонального рівнів політики: вивчення та моніторинг; сприяння налагодженню ефективної взаємодії; проведення консультацій; обговорення проєктів нормативно-правових актів.

Результати процесу децентралізації влади в Україні актуалізували необхідність оновлення сукупності суб'єктів комунікації між національним та субнаціональним рівнями політики, що знайшло своє відображення у припиненні функціонування

Ради розвитку громад та територій й створенні діючого і сьогодні Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України [13]. Функціонування даної інституції пов'язується з виконанням завдань, що стоять перед Україною на шляху побудови європейської демократії, успіхом європейської інтеграції України, який залежить від ефективності трансформацій на локальному рівні, залученням «органів місцевого самоврядування до процесів державотворення через належне представництво їхніх інтересів та участь у визначенні пріоритетів державної регіональної політики» [13], забезпеченням національної єдності за одночасного збереження та розвитку культурної самобутності регіонів, сталим розвитком територіальних громад, налагодження ефективної взаємодії із-поміж представниками органів місцевого самоврядування та органами державної влади. Важливо, що в Положенні про цей консультативно-дорадчий орган, відтворюючи основні завдання, які ставилися перед Радою розвитку громад та територій першим номером було визначено «представництво інтересів органів місцевих та регіональних влад, зміцнення і захист інтересів органів місцевих та регіональних влад» [8]. Концептуальна зміна моделі комунікації національного та субнаціонального рівнів політики в Україні за допомогою механізму Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України дає надію на те, що взаємодія, заснована на артикуляції та представництві інтересів убезпечить регіональну політику від продовження відтворення традиції її означення як центр-периферійної системи, побудованої за принципом патрон-клієнтальних відносин.

Тривалий час у президентському дискурсі регіони України позиціонувалися як фактор політичних та економічних ризиків. Кожен новообраний Президент України, задаючи смисли, тональність та формат комунікації національного та субнаціонального рівнів політики в Україні заявляв про створення нових консультативно-дорадчих інституцій і механізмів з метою вирішення питань реалізації державної регіональної політики. Проте, їх функціональна спроможність обмежувалася існуючим сприйняттям регіонів як залежних від центру територій. Розгортання процесів децентралізації влади в умовах фактичної тривалої дисконунікації регіонального та національного рівнів спричинило нові виклики – створення локальних політичних партій, які можуть маркуватися як чинник поглиблення дистанції між інтересами в системі громада – регіон – держава.

Список використаних джерел:

1. Велич подвигу народного. Доповідь Президента України Леоніда Кучми на урочистому засіданні, присвяченому 50-річчю визволення України від фашистських загарбників 7 жовтня 1994 року. *Урядовий кур'єр*. 1994. 11 жовтня. С. 3–4.

2. Верховна Рада України. Засідання сорок восьме. Сесійний зал Верховної Ради України. 04 червня 2015 року, 10 година. URL: <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5906.html>
3. Виступ Президента України на засіданні Ради регіонів 15 вересня 2011 року. URL: <http://www.president.gov.ua/news/21206.html>
4. Відповідальність перед Україною. Доповідь Президента України Л. Д. Кучми на урочистих зборах з нагоди 1-ї річниці прийняття Конституції України 27 червня 1997 року. *Урядовий кур'єр*. 1997. 3 липня. С. 3–5.
5. Звернення Президента України Петра Порошенка. *Урядовий Кур'єр*. 22.06.14. URL: <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/zvernennya-prezidenta-ukrayini-petra-poroshenka/>
6. Звернення Президента України щодо дострокових парламентських виборів 26 жовтня. *Урядовий Кур'єр*. 25.08.14. URL: <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/zvernennya-prezidentaukrayini-shodo-dostrokovih-p/>
7. Модернізація України – наш стратегічний вибір. Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. К., 2011. 416 с.
8. Положення про Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентові України. Затверджено Указом Президента України від 4 березня 2021 року № 89/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/892021-37105>
9. Послання Президента України Верховній Раді України тринадцятого скликання. *Молодь України*. 1994. 13 травня. С. 1, 2.
10. Послання Президента України Віктора Ющенка до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України. *Офіційний вісник Президента України*. 2008. № 15. С. 3–15.
11. Про затвердження Положення про Раду регіонів. Розпорядження Президента України від 4 жовтня 1994 р. № 139/94-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/139/94-%D1%80%D0%BF#top>
12. Про заходи щодо економічної стабілізації та стимулювання виробництва. Позачергове послання Президента України Л. Д. Кучми до Верховної Ради України 19 листопада 1998 року. *Урядовий кур'єр*. 1998. 21 листопада. С. 3–5.
13. Про Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентові України. Указ Президента України від 25 лютого 2021 року № 73/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/73/2021#n7>
14. Про Національну раду з питань взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Указ Президента України від 21 лютого 2008 р. № 149/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/149/2008#Text>

15. Про Національну раду з питань державного управління та місцевого самоврядування. Указ Президента України від 26 квітня 2005 р. № 706/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706/2005#Text>
16. Про Національну Раду з узгодження діяльності загальнодержавних і регіональних органів та місцевого самоврядування. Указ Президента України від 13 грудня 2000 р. № 1331/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1331/2000/conv#Text>
17. Про проєкт Конституції України. Доповідь Президента України Л. М. Кравчука на сесії Верховної Ради України 30 червня 1992 року. *Сільські вісті*. 1992. 3 липня. С. 1, 2.
18. Про раду регіонального розвитку. Указ Президента України від 21 квітня 2015 року № 224/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224/2015/conv#Text>
19. Про раду регіонів. Указ Президента України від 9 квітня 2010 р. № 533/2012. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/10849.html>
20. Про Раду розвитку громад та територій. Указ Президента України від 18 грудня 2019 року. № 909/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909/2019/conv#Text>
21. Про становище України та програми внутрішньополітичної і зовнішньополітичної діяльності Президента та Уряду України. 1993.
22. Про стимулювання розвитку регіонів. Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/3306.html>
23. Про суспільно-політичну ситуацію, що склалася у державі у зв'язку з виборами Президента України. Рішення Національної ради з узгодження діяльності загальнодержавних та регіональних органів та місцевого самоврядування від 24 листопада 2004 р. № 4. URL: <https://www.zakon-i-normativ.info/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=225647&menu=336797>
24. Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000–2004 роки. Послання Президента України до Верховної Ради України. 2000 рік. *Урядовий кур'єр*. 2000. 23 лютого. С. 5–12.
25. Управління територіями в умовах розбудови демократичної правової держави. Доповідь Президента України Л. М. Кравчука на науково-практичній конференції «Актуальні проблеми управління територіями в Україні». *Голос України*. 1992. 28 листопада. С. 2, 6–7.